

(без конверта)

С. 1

Вх 55
21.02.89

Цього забути не можна

Якось проходячи Першотравневою вулицею Кременчуці, я побачив, як з відчиненого вікна четвертого поверху хтось викинув на брук майже цілу хлібину. Я здригнувся. Мені пригадався тридцять третій рік. Голод.

Наше село Ялинці в той час було розкидане трохи вище гирла річки Сули в верх по Дніпру. Тепер там плеще своїми брудними хвилями так зване Кременчуцьке море. Село було велике. Працьовиті й дружні сім'ї селян, отримавши після революції землю, жили в достатку і мали бажання продуктивно працювати. Майже в кожному дворі були корови, воли, коні, вівці, свині і різна птиця. Селяни мали хліб і до хліба. Поруч з індивідуальними господарствами в селі діяли і кооперативи. Село з кожним днем багатіло, жити ставало краще.

С. 2

Страшним кошмаром, як сніг на голову, на селян звалилась масова колективізація. Зник в селі великий гомін, сміх, пісні. Люди ходили похмурі, розмовляли з собою пошепки. Незабаром в селі організували сім колгоспів, до яких примусово стягли вози, сани, відвели волів і коней. Центром колгоспів були садиби розкуркулених селян. Але які це були куркулі? Вони жили можливо краще від інших завдяки своїй праці і працьовитій сім'ї. Ніхто з них не експлуатував наймитів, хоч всі вони були репресовані, і багато з них не повернулися в рідне село з сталінських таборів.

В одній з таких садиб організувався і наш колгосп ім.Чубаря. В просторій хаті на дві половини вперше пролунало повідомлення про хлібозаготовки. Як зараз бачу заповнену селянами цю хату, у вуглі – замурзаний стіл, за столом на покуті – уповноважений

С. 3

з району і інші активісти, а над вікном, де раніше висіли образи, портрет Сталіна. В той час я добре знав з шкільної читанки це обличчя, а одного разу вирізав цей портрет з газети і, розмочивши слиною крихти житнього хліба, приклеїв його на стані під образами. Пізніше мені батько говорив, що, може, цей приклеєний портрет і спас нас від розкуркулювання (він, перш за все, кинувся у вічі уповноваженому з райцентру). А може в цьому заграли певну роль і те, що по-сусідству жила значно заможніша від нас сім'я, - ця садиба більш сподобалась одному з активістів Чорному П.П. Власника садиби Коваля Х.М. і всю сім'ю вигнали з хати, одяг і все, що можна, розтягли, і незабаром в цю хату вселився сам Чорний П.П. І це не поодинокий випадок: на хвилі розкуркулювання і хлібозаготівель спливли різні сумнівні елементи,

С. 4

ледацюги і проходимці, які спеціально підбирали найкраще влаштований двір, записувалися в активісти, щоб вигнати власника цього двору і посісти це господарство.

Ще немало в нашому селі єсть людей, які народилися в кінці дев'ятнадцятого і на початку двадцятого століть. Всі вони твердять, що голод розпочався в наслідок масового здирства і тотальної викачки хліба і аж ніяк не в наслідок ніби-то недороду 1933 року. Сталіним і його командою було організоване масове винищення нашого народу. Районні уповноважені добирали в актив часто жорстоких і нікчемних людей, іноді навіть з декласованих елементів, якими керував тоді директор школи Куць Василь Борисович. Пам'ятаю, прийшли ці активісти до нас, перерили все вверх дном, проштрикали подвір'я залізними гострими прутами, а потім цей Куць вихопив із дерев'яної

С. 5

коробки маузер (очевидно для залякування населення він завжди носив його з собою) і став тикати ним батькові в обличчя, всіляко ображаючи його при мені, хоч

знав, що я його учень, а потім погрожував розстрілять і уповноважених за те, що нічого не знайшли. Правда, на печі під рядниною було дві пригорщі проса, мати спеціально посадила мене на нього, але не допомогло: мене відштовхнули, просо забрали. Зник із запічка і шматочок лою.

Щоб вислужитись, частина активістів чинила страшні злочини. З людей знущались, вимагаючи хліб: палили обличчя цигарками, кололи під нігті голками, ламали пальці дверима, виривали бороди і навіть були випадки вбивства.

Таким чином, зерно було викачане з села повністю, не залишилось навіть на посів. Уже зимою

С. 6

з 1932 на 1933 р насунув страшний голод. Товкли в ступах вербову кору, осердя з качанів кукурудзи, варили якусь баланду. В селі ні стало ні собак, ні кішок. У кого осталась (як остання надія на виживання) комірчина чи коза, той змушений був вночі чатувати з вилами, щоб не вкрали. В селі з'явилась велика кількість жебраків із сусідніх сіл, які як привиди простягали руки, щоб випросити щось їстівне. З глибоко запалими очима, замурзані, вони були страшні. А окремі з них від вживання значної кількості води, порозпухали, ноги стали як колоди, вода в них перекачувалась мов у шкіряній торбі. Не знайшовши допомоги, так вони й гинули попід тинню. З'явилися випадки людоїдства, навіть своїх дітей (Пістреличка) Спеціально організована похоронна команда витягала трупи з хат (вимирали інколи цілі сім'ї), збирали мертвих

Р. 7

на дорогах і відвозили (в безтарках) на кладовище. Там їх закопували с'як-так в одну канаву, бо й похоронники були настільки знесилені, що пізніше доводилося і їх тут хоронити. Іноді серед трупів траплялися ще живі, але безнадійні. Окремі з них просили їх добити. Цю страшну картину можна доповнити ще і таким фактом. Наші сусіди Коваль Г.І. і Линтвар І. Д. замордували голодом своїх дітей, щоб самим вижити.

Голод забрав на той світ десь з пів тисячі осіб. Якщо порівняти з іншими степовими селами, що розкинулись від нас вверх по Сулі, то ця цифра ще і незначна (враховуючи, що село було досить велике).

Цьому було дві причини.

Перша. Природні умови. На півдні села текла могутня ріка Дніпро з її численними затоками, протоками, озерами, в яких водилось багато риби і дичини. З настанням весни всі, хто міг

С. 8

іще ходити, кинулись в плавні, щоб ловити рибу, жаб, молюсків і ін. Значна частина селян там днювала і ночувала, не повертаючись до своїх домівок. Коли стали прибувати весняні води, з'явилась можливість вбивати водяних пацюків, яких повінь зганяла на острівці. Збирали також яйця різної водоплавної птиці, так і вижили.

Друга причина. Серед різних уповноважених, яких надсилали для «хлібовикачки», а також серед активістів села були члени партії, які займали (хто в душі) особливу позицію в цій кампанії. Несподівано з посади директора школи був усунутий Куць В.Б. На його місце прибув Пшеничний Іван Іванович, обачна і добра людина, яку мої односельці згадують з великою повагою. Активісти значно змінили свою поведінку. Крім того, я добре пам'ятаю, як і за часів Куця, вечором, коли вже стемніє, до батька інколи

С. 9

заходив голова сільради Перепилиця Яків Петрович і вів таємну з ним розмову. Першого разу він висловив незадоволення тим, що я його побачив, і батько не раз мене лупцював за мою цікавість. Пізніше я дізнався, що він не раз батька попереджував про можливий «візит» активістів на наш куток, і батько оповіщав про це сусідів. Кажуть, що діяв в такому ж напрямку і голова КНС (комітет неможливих селян) Маляр М.І.

Окремо слід сказати про Кіршка Андрія Йосиповича як на той час начитану і освічену людину. Він також був залучений Куцем до активістів, але швидко зрозумів суть справи від «противної», як він казав людській природі діяльності, писав листи-протести в різні інстанції і був, кажуть, на прийомі у самого Чубаря. Після цього

випадку план хлібозаготівель на одну третю знизили. Але це мало що допомогло, бо хліба в селі вже небуло. Велика смертність селян

С. 10

справила на Кіршка гнітюче враження. Все, що в нього було їстівного, він роздав жебракам і незабаром сам опинився і їх становищі. Як зараз його бачу: високий, з довгими косами, які спадали йому аж на плечі, з божевільними очима, вже опухлий від голоду, часто хрестячись і спотикаючись, він щодня іде до сільської ради, щоб ще раз сказати, що далі так не можна, що вмирає село... за наказом Куця його щоразу викидали з приміщення під тин. Незабаром виявилось, що він порізав своїх дітей, усіх трьох, і засолив як свинину в бочці. Але все рівно там же під тином він і загинув. Можливо, це був протест божевільного проти наруги над нашим народом? Трудно відповісти на це питання. Але яку тільки мужність, сміливість, почуття милосердя треба мати, щоб в ті страшні часи осмілитись на саботаж хлібозаготівель і допомагати людям в їх страшній біді!

І. Демиденко

315376 с. Ялинці Кременчуцького р-ну